

PRINCIPY PROGRAMU SELEKTIVNÍ PREVENCE

Metodické principy OSV

Hlavním cílem OSV je rozvíjet praktické životní dovednosti. Vycházíme ze čtyř metodických principů¹, které jsou pro OSV nezbytné.

Osobnostní a sociální výchova se daří, když je:

- **Praktická**
 - Žáci si během programu dovednosti osvojují nejen výkladem, ale i nácvikem. Zkoušejí si je a opakovaně si je procvičují v modelových situacích. Nezbytnou součástí je reflexe, během které dojde k zhodnocení právě prožité zkušenosti a teprve pak má tato zkušenost žáků plnou účinnost pro korekci žákových postojů a chování.
- **Propojená se životem žáků**
 - Během programů žákům umožňujeme pojmenovat smysl a užitečnost rozvíjených dovedností pro svůj život (například kladení otázek: „Kdy to použiji?“, „K čemu mi to bude?“). Žákům je umožněno si během programu vyzkoušet osobně danou aktivitu a procvičit si příslušnou dovednost. V reflexi pracujeme s aplikací do života žáků.
- **Provázející**
 - Během programu převažuje konstruktivní komunikace a také vedení (kdy pro žáky v komunikaci vytváříme prostor) nad řízením (kdy na žáky vyvíjíme tlak). Tím lektori vytváří bezpečný prostor pro otevřenou komunikaci, experimentování s chováním, kvalitní reflexi a samostatné rozhodování žáků. Vhodné a užitečné formy chování objevují a formují sami žáci na základě přímých osobních zkušeností. Jedině tak, můžeme dosáhnout toho, že žáci budou získané dovednosti používat v běžném životě. Provázením rozumíme tázání se a vnímání, co druhý potřebuje v danou chvíli. V praxi to znamená, že žákům dáváme prostor a vytváříme ho pro ně. Nabízíme jim možnosti, které nenařizujeme, ale navrhujeme. Žáky necháváme často navrhopvat, rozhodovat, zkoušet si, reflektovat atd. Často mluvíme až jako poslední a se svými návrhy přicházíme jako poslední. Poskytujeme žákům popisnou zpětnou vazbu na jejich chování. Během programu nehodnotíme. Neříkáme tedy, co bylo dobře a co špatně. Hodnotit znamená často uplatňovat moc nad ostatními. Důležité je, že během programu dodržujeme pravidla psychické a fyzické bezpečnosti (*viz kapitola: Pravidla psychické a fyzické bezpečnosti*).
- **Zacílená**
 - Program má jasně formulované cíle, podle kterých se sestavuje obsah programu. Cíle jsou konkrétní, srozumitelné a ověřitelné.

¹ Upraveno rozšířeno dle VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006.s.44 .ISBN 80-239-4908-X a materiály o.s. Projekt Odyssea (http://www.odyssea.cz/soubory/a_jak_na_osv/jak_na_osv.pdf)

Používáme dva způsoby, jak přinášíme OSV žákům:

- **Způsob, jakým běžně komunikujeme a jednáme se žáky**
 - Za základní podmínku OSV považujeme vztahově symetrickou (respektující, vstřícnou) komunikaci mezi lektorem a žákem (kdy obě /všechny/ komunikující strany jsou postaveny na roveň). Jedná se o přístup, profesionální postoj, kterému není snadné se naučit, protože v naší společnosti není zažitý jako běžná norma. Inklinujeme ke vztahové asymetrii (jeden z komunikujících zaujímá dominantní postavení a tlačí ostatní do submise), chceme mít obvykle jasno, kdo má větší moc, pravomoc, titul – a zaujímáme (asymetrické) postavení tedy nadřazenost, nebo podřízenost. Vztahově symetrická (respektující) komunikace spočívá mimo jiné v tom, že se sami řídíme pravidly a principy, které požadujeme od žáků. Dokážeme rozpoznat ironii, manipulaci, nevyžádané dobré rady a další projevy nerespektující komunikace u druhých i u sebe. Během komunikace se žáky se dokážeme těchto prvků vyvarovat.
 - Vytváříme prostor pro otevřenou komunikaci a samostatné rozhodování žáků všude tam, kde je to možné. Často používáme komunikační nástroje, jako jsou otevřené otázky, popisný jazyk, zpětná vazba, sebeotevření, nabídka, žádost apod.
 - Z výše uvedeného plyne, že lektor nevystačí pouze se symetrickou pozicí (vhodnou během aktivit se žáky). Situačně zaujímá i asymetrickou pozici nadřazené autority, rozhoduje, co se bude dít, zda a kdy se to bude dít, hodnotí programové celky, uděluje sankce při bezohledném porušování pravidel, apod.
 - Patří sem i další charakteristiky našeho jednání, kterými vyjadřujeme svůj vztah k žákům. Například to, jak žákům umožňujeme podílet se na rozhodování ve skupině a jak spravedlivě se žáky jednáme.
- **Způsob, jak využíváme spontánní neplánované situace**
 - Během programu vyvstává mnoho neplánovaných situací, které mají silný potenciál pro osobnostní rozvoj a sociální učení žáků. Může to být porušování dohodnutých pravidel ze strany žáků, konflikt žáků, kterého jsme svědky, ale třeba i únava a nepozornost žáků. Mnohé situace se více či méně pravidelně opakují a řešíme je často.